

Ġabra tal-ġurisprudenza

SENTENZA TAL-QORTI TAL-ĠUSTIZZJA (It-Tielet Awla)

22 ta' Novembru 2012*

“Trasport bl-ajru — Kumpens u assistenza għal passigġieri — Passigġieri li ma jithallewx jitilgħu u kancellazzjoni jew dewmien twil ta' titjiriet — Terminu għall-prezentata ta' rikors”

Fil-Kawża C-139/11,

li għandha bħala sugġett talba għal deċiżjoni preliminari skont l-Artikolu 267 TFUE, imressqa mill-Audiencia Provincial de Barcelona (Spanja), permezz tad-deċiżjoni tal-14 ta' Frar 2011, li waslet fil-Qorti tal-Ġustizzja fil-21 ta' Marzu 2011, fil-proċedura

Joan Cuadrench Moré

vs

Koninklijke Luchtvaart Maatschappij NV,

IL-QORTI TAL-ĠUSTIZZJA (It-Tielet Awla),

komposta minn R. Silva de Lapuerta, li qed jaġixxi bħala President tat-Tielet Awla, K. Lenaerts, E. Juhász, T. von Danwitz u D. Šváby (Relatur), Imħallfin,

Avukat Ġenerali: Y. Bot,

Reġistratur: A. Calot Escobar,

wara li rat il-proċedura bil-miktub,

wara li kkunsidrat l-osservazzjonijiet ipprezentati:

- għal M. Cuadrench Moré, minn J.-P. Mascaray Martí, avukat,
- għal Koninklijke Luchtvaart Maatschappij NV, minn C. de Yzaguirre y Morer, Procuradora, u J. M. Echegaray Fraile, avukat,
- għall-Gvern Ġermaniż, minn T. Henze u J. Kemper, bħala aġenti,
- għall-Gvern Pollakk, minn M. Szpunar, bħala aġent,
- għall-Kummissjoni Ewropea, minn K. Simonsson, bħala aġent,

wara li rat id-deċiżjoni, meħuda wara li nstema' l-Avukat Ġenerali, li l-kawża tinqata' mingħajr konkluzjonijiet,

* Lingwa tal-kawża: l-Ispanjol.

tagħti l-preżenti

Sentenza

- 1 It-talba għal deċizzjoni preliminari tirrigwarda l-interpretazzjoni tar-Regolament (KE) Nru 261/2004 tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill, tal-11 ta' Frar 2004, li jstabbilixxi regoli komuni dwar il-kumpens u l-assistenza għal passiġġieri fil-każ li ma jithallexx jitolgħu u ta' kancellazzjoni jew dewmien twil ta' titjiriet, u li jhassar ir-Regolament (KEE) Nru 295/91 (ĠU Edizzjoni Speċjali bil-Malti, Kapitolu 7, Vol. 8, p. 10).
- 2 Din it-talba tressqet fil-kuntest ta' kawża bejn J. Cuadrench Moré u Koninklijke Luchtvaart Maatschappij NV (iktar 'il quddiem "KLM") dwar ir-rifjut ta' din tal-aħħar li tikkumpensaha wara kancellazzjoni ta' titjira.

Il-kuntest ġuridiku

Id-dritt internazzjonali

Il-Konvenzjoni ta' Varsavja

- 3 Skont l-Artikolu 17(1) tal-Konvenzjoni għall-unifikazzjoni ta' ċerti regoli li jirrigwardaw it-trasport internazzjonali bl-ajru, iffirmit f'Varsavja, fit-12 ta' Ottubru 1929, hekk kif emendat u kkompletat mill-protokoll ta', tat-28 ta' Settembru 1955, mill-Konvenzjoni ta' Guadalajara, tat-18 ta' Settembru 1961, mill-protokoll tal-Guatemala, tat-8 ta' Marzu 1971 kif ukoll mill-erba' protokoll addizzjonali ta' Montreal, tal-25 ta' Settembru 1975 (iktar 'il quddiem il-"Konvenzjoni ta' Varsavja"), "[i]t-trasportatur huwa responsabbli għad-danni sofferti fil-każ ta' mewt jew feriti personali ta' passiġġier sakemm l-incident li kkawża l-mewt jew il-feriti seħħ abbord l-ajruplan jew tul xi operazzjonijiet ta' imbark jew żbark."

- 4 L-Artikolu 19 tal-Konvenzjoni ta' Varsavja jipprovdi:

"It-trasportatur hu responsabbli għad-dannu kkawżat minn dewmien fit-trasport bl-ajru ta' passiġġieri, bagalji jew merkanzija."

- 5 L-Artikolu 29 tal-Konvenzjoni ta' Varsavja jistipula:

"1. Ir-rikors għad-danni għandu jitressaq, taht piena ta' skadenza, fi żmien sentejn, li jibdedw jiddekorru mid-data tal-wasla fid-destinazzjoni, jew mid-data li fiha l-ajruplan kien imissu wasal, jew mid-data li fiha t-trasport waqaf.

2. Il-metodu ta' kalkolu ta' tali terminu huwa ddeterminat skont il-liġi tal-qorti li tiegħu konjizzjoni tal-kawża."

Il-Konvenzjoni ta' Montréal

- 6 Il-Konvenzjoni għall-Unifikazzjoni ta' Ċerti Regoli għat-Trasport Internazzjonali bl-Ajru, konkluda f'Montréal, fit-28 ta' Mejju 1999, giet iffirmita mill-Komunità Ewropea fid-9 ta' Dicembru 1999 u approvata f'isimha permezz tad-Deċizzjoni tal-Kunsill 2001/539/KE, tal-5 ta' April 2001 (ĠU Edizzjoni Speċjali bil-Malti, Kapitolu 7, Vol. 5, p. 491, iktar 'il quddiem il-"Konvenzjoni ta' Montréal"). Din

il-konvenzjoni dahlet fis-sehħ, għal dak li jirrigwarda l-Unjoni Ewropea, fit-28 ta' Ġunju 2004. Minn din id-data 'il quddiem u, b'mod partikolari, bejn l-Istati Membri, il-Konvenzjoni ta' Montréal għandha tipprevali fuq il-Konvenzjoni ta' Varsavja, skont l-Artikolu 55 tal-Konvenzjoni ta' Montréal.

7 L-Artikolu 19 tal-Konvenzjoni ta' Montréal jipprovdi:

“It-trasportatur huwa responsabbli għad-dannu li jirrizulta minn dewmien fit-trasport bl-ajru tal-passiġġieri, il-bagalji jew il-merkanzija [...]”

8 L-Artikolu 35 tal-Konvenzjoni ta' Montréal, intitolat “Terminu għall-prezentata ta' rikors”, jirrepeti b'mod identiku l-kliem tal-Artikolu 29 tal-Konvenzjoni ta' Varsavja.

Il-legiżlazzjoni tal-Unjoni

Ir-Regolament (KE) Nru 2027/97

9 Permezz tar-Regolament tal-Kunsill (KE) Nru 2027/97, tad-9 ta' Ottubru 1997, dwar ir-responsabbiltà ta' trasportaturi bl-ajru fl-eventwalità ta' incidenti (ĠU Edizzjoni Speċjali bil-Malti, Kapitolu 7, Vol. 3, p. 489), il-legiżlatur tal-Unjoni ried itejjeb il-livell ta' protezzjoni tal-passiġġieri involuti f'incidenti tal-ajru bl-introduzzjoni ta' dispożizzjonijiet intiżi sabiex jissostitwixxu, fir-rigward tat-trasport bl-ajru bejn Stati Membri, ċerti dispożizzjonijiet tal-Konvenzjoni ta' Varsavja, u dan sakemm isir eżami mill-ġdid u reviżjoni fil-fond ta' din il-konvenzjoni.

10 L-Artikolu 1 tar-Regolament Nru 2027/97 jipprovdi:

“Dan ir-Regolament jistabbilixxi l-obbligazzjonijiet ta' trasportaturi bl-ajru tal-Komunità fir-rigward tal-responsabbiltà fl-eventwalità ta' incidenti lejn il-passiġġieri għal danni sostnuti fl-eventwalità ta' mewt jew korriment ta' passiġġier jew ta' xi ferita oħra tal-ġisem sofferta minn passiġġier, jekk l-incident li kkawża d-danni sostnuti hekk sehħ fuq l-inġenju ta' l-ajru jew ma tul ta' xi waħda mill-ħidmiet ta' imbarkazzjoni jew żbarkar.

[...]”

Ir-Regolament Nru 261/2004

11 L-Artikolu 5(1) tar-Regolament Nru 261/2004 jipprovdi:

“Fil-każ ta' kancellazzjoni ta' titjira, il-passiġġieri in kwistjoni għandhom:

[...]

(c) jkollhom id-dritt għal kumpens mil-trasportatur ta' l-ajru li jopera skond l-Artikolu 7 [...]”

12 L-Artikolu 6 tal-imsemmi regolament jipprovdi l-obbligi, fil-qasam tal-ġhajjnuna għall-passiġġieri, tat-trasportaturi bl-ajru fil-każ ta' dewmien fit-titjira.

13 L-Artikolu 7(1) tal-istess regolament huwa fformulat fit-termini li ġejjin:

“Fejn referenza hi magħmula għal dan l-Artikolu, passiġġieri għandhom jirċievu kumpens li jammonta għal:

a) EUR 250 għat-titjiriet kollha ta' 1500 kilometru jew inqas;

b) EUR 400 għat-titjiriet intra-Komunitarji kollha ta' aktar minn 1500 kilometru, u għat-titjiriet oħrajn kollha bejn 1 500 u 3 500 kilometru:

(c) EUR 600 għat-titjiriet kollha li ma jaqawx taht (a) jew (b).

[...]"

14 L-ebda dispożizzjoni tar-Regolament Nru 261/2004 ma tippreċiża t-terminu li fih l-azzjonijiet intizi għar-rispett tad-drittijiet iggarantiti mill-imsemmi regolament għandhom jiġu ppreżentati.

Il-leġiżlazzjoni Spanjola

15 Il-leġiżlazzjoni nazzjonali applikabbli tistabbilixxi terminu għall-preżentata ta' rikors ta' għaxar snin għal azzjonijiet li ma humiex sottomessi għal ebda terminu ieħor.

Il-kawża prinċipali u d-domanda preliminari

16 J. Cuadrench Moré għamlet riżervazzjoni għand KLM għal titjira prevista għall-20 ta' Diċembru 2005 minn Shanghai (Ċina) għal Barcelona (Spanja). It-titjira KL 0896, li kellha twettaq dan it-traġitt giet ikkanċellata li obbliga lil J. Cuadrench Moré tivvjagġa l-għada ma' kumpannija tal-ajru oħra, via München (Germanja).

17 Fis-27 ta' Frar 2009, J. Cuadrench Moré ppreżentat rikors quddiem il-Juzgado Mercantil Nru 7 ta' Barcelona kontra KLM li permezz tiegħu hija talbet, abbażi tar-Regolament Nru 261/2004, kumpens ta' EUR 2 990, ammont li kellu jiżdieđu miegħu l-interessi u l-ispejjeż, bħala kumpens għad-dannu subit minhabba l-kanċellazzjoni tat-titjira inkwistjoni.

18 F'dan ir-rigward, KLM sostniet li l-azzjoni kienet preskritta minhabba li t-terminu ta' xahrejn previst fl-Artikolu 29 tal-Konvenzjoni ta' Varsavja u li fih ir-rikorsi għad-danni kontra t-trasportaturi bl-ajru kellhom jiġu ppreżentati kien skada.

19 Permezz tas-sentenza tas-26 ta' Mejju 2009, il-Juzgado Mercantil Nru 7 ta' Barcelona kkundannat lil KLM għall-ħlas tal-ammont ta' EUR 600, flimkien mal-interessi legali, abbażi tar-Regolament Nru 261/2004. Fis-sentenza tagħha, din il-qorti ċaħdet l-eċċezzjoni ta' KLM meta kkunsidrat li la t-terminu ta' preskrizzjoni previst fl-Artikolu 29 tal-Konvenzjoni ta' Varsavja u lanqas dak previst fl-Artikolu 35 tal-Konvenzjoni ta' Montréal ma kien japplika f'dan il-każ inkwistjoni, peress li kien japplika r-Regolament Nru 261/2004. Fid-dawl tal-assenza ta' dispożizzjoni espressa f'dan ir-regolament li tistabbilixxi terminu li fih għandhom jittieħdu l-azzjonijiet rilevanti, l-imsemmija qorti kkunsidrat li l-leġiżlazzjoni Spanjola kienet tapplika.

20 Meta tressaq quddiemha l-appell, l-Audiencia Provincial ta' Barcelona qieset li, fl-assenza ta' dispożizzjoni espressa tar-Regolament Nru 261/2004, f'dan il-qasam, is-sentenzi tal-10 ta' Jannar 2006, IATA u ELFAA (C-344/04, Ġabra p. I-403), kif ukoll tat-22 ta' Diċembru 2008, Wallentin-Hermann (C-549/07, Ġabra p. I-11061), moqrija flimkien mas-sentenza tat-22 ta' Ottubru 2009, Bogiatzi (C-301/08, Ġabra p. I-10185), ma jippermettux li jiġi identifikat, b'ċertezza suffiċjenti, it-terminu applikabbli għall-preżentata ta' rikors.

21 F'dan il-kuntest, l-Audiencia Provincial ta' Barcelona ddeċidiet li tissospendi l-proċeduri quddiemha u tistaqsi d-domanda preliminari li ġejja lill-Qorti tal-Ġustizzja:

“1) Ir-[Regolament (KE) Nru 261/2004] għandu jiġi interpretat fis-sens li, fir-rigward tat-terminu għall-preżentata rikors, japplika l-Artikolu 35 tal-Konvenzjoni ta' Montréal, li jipprovdi terminu ta' sentejn, jew għandu jiġi kkunsidrat li tapplika regola [tad-dritt tal-Unjoni] oħra jew id-dritt nazzjonali?”

Fuq id-domanda preliminari

22 Permezz tad-domanda tagħha, il-qorti tar-rinviju tistaqsi, essenzjalment, jekk ir-Regolament Nru 261/2004 għandux jiġi interpretat fis-sens li t-terminu li fih l-azzjonijiet li għandhom bħala għan il-kisba tal-ħlas bħala kumpens previst fl-Artikoli 5 u 7 ta' dan ir-regolament għandhom jiġu pprezentati huwa stabbilit fl-Artikolu 35 tal-Konvenzjoni ta' Montréal jew skont dispożizzjonijiet oħra, u b'mod partikolari skont ir-regoli ta' kull Stat Membru fil-qasam tal-preskrizzjoni għal teħid ta' azzjoni.

23 Preliminarjament, huwa xieraq li jtfakkar li, fil-każ ta' kancellazzjoni ta' titjira, hlief għal meta l-kancellazzjoni ssehh f'ċirkustanzi straordinarji li ma setgħux jiġu evitati anki jekk il-mizuri raġonevoli kollha kienu ttiehdu, l-Artikoli 5 u 7 tar-Regolament Nru 261/2004 jirrikonoxxu lill-passiġġieri dritt għal kumpens li jvarja skont id-distanza u d-destinazzjoni tat-titjira kkonċernata, dritt li jistgħu jinvokaw dawn il-passiġġieri, skont il-bżonn, quddiem il-qorti nazzjonali.

24 Għal dan il-għan, qed jiġi kkonstatat li r-Regolament Nru 261/2004 ma jinkludi l-ebda dispożizzjoni dwar it-terminu ta' preskrizzjoni għall-azzjonijiet imressqa quddiem il-qorti nazzjonali u li għandhom l-għan li jiksbu l-ħlas tal-kumpens previst fl-Artikoli 5 u 7 ta' dan ir-regolament.

25 Issa, hekk kif jirriżulta minn ġurisprudenza stabbilita, fin-nuqqas ta' legiżlazzjoni tal-Unjoni f'dan il-qasam, huwa l-ordinament ġuridiku intern ta' kull Stat Membru li għandu jirregola l-metodi proċedurali tar-rimedji ġudizzjarji intizi sabiex jiġu protetti d-drittijiet li l-individwi jinvokaw mid-dritt tal-Unjoni, sa fejn dawn il-metodi josservaw il-prinċipji ta' ekwivalenza u ta' effettività (ara, f'dan is-sens, is-sentenza tal-25 ta' Novembru 2010, Fuß, C-429/09, Ġabra p. I-12167, punt 72).

26 Minn dan isegwi li t-terminu li fih l-azzjonijiet li għandhom bħala għan il-kisba tal-ħlas bħala kumpens previst fl-Artikoli 5 u 7 tar-Regolament Nru 261/2004 għandhom jittiehdu huwa stabbilit mid-dritt nazzjonali ta' kull Stat Membru, sa fejn dawn ir-regoli josservaw il-prinċipji ta' ekwivalenza u ta' effettività.

27 Din il-konstatazzjoni ma tistax tiġi kkontestata, għal kuntrarju ta' dak li ssostni KLM, minħabba l-fatt li l-Artikolu 29 tal-Konvenzjoni ta' Varsavja u l-Artikolu 35 tal-Konvenzjoni ta' Montréal jipprovdu li r-rikors għad-danni skont id-drittijiet rikonoxxuti minn dawn il-konvenzjonijiet għandha tittiehed taht piena ta' skadenza ta' sentejn, li jibdew jiddekorru mid-data tal-wasla fid-destinazzjoni, jew mid-data li fiha l-ajruplan kien imissu wasal, jew mid-data li fiha t-trasport waqaf.

28 Fil-fatt, il-mizura ta' kumpens prevista fl-Artikoli 5 u 7 tar-Regolament Nru 261/2004, taqa' lil hinn mill-kamp ta' applikazzjoni tal-Konvenzjoni ta' Varsavja u dik ta' Montréal (ara, f'dan is-sens, is-sentenza tat-23 ta' Ottubru 2012, Nelson *et*, C-581/10 u C-629/10, punt 55).

29 Għaldaqstant, il-preskrizzjoni ta' sentejn stabbilita fl-Artikolu 29 tal-Konvenzjoni ta' Varsavja u fl-Artikolu 35 tal-Konvenzjoni ta' Montréal ma tistax titqies applikabbli għall-azzjonijiet imressqa, b'mod partikolari, skont l-Artikoli 5 u 7 tar-Regolament Nru 261/2004.

- 30 Din il-konstatazzjoni ma tistax tiġi kontradetta lanqas mis-sentenza Bogiatzi, iċċitata iktar 'il fuq, li permezz tagħha l-Qorti tal-Ġustizzja ddeċidiet li r-Regolament Nru 2027/97 għandu jiġi interpretat fis-sens li dan ma jipprekludix l-applikazzjoni tal-Artikolu 29 tal-Konvenzjoni ta' Varsavja għal sitwazzjoni fejn vjaġġatur jinvoka r-responsabbiltà tat-trasportatur bl-ajru minhabba d-dannu li huwa sofra waqt titjira bejn l-Istati Membri.
- 31 F'dan ir-rigward għandu jiġi nnotat li, hekk kif jirriżulta mill-Artikolu 1 tar-Regolament Nru 2027/97, fil-verżjoni tiegħu li kienet fis-sehħ fiż-żmien tal-fatti li wasslu għas-sentenza Bogiatzi, iċċitata iktar 'il fuq, l-imsemmi regolament jirrigwarda r-responsabbiltà ta' trasportaturi bl-ajru fl-eventwalità ta' incidenti, li hija wkoll imsemmija fl-Artikolu 17 tal-Konvenzjoni ta' Varsavja.
- 32 Ir-Regolament Nru 2027/97 kien intiż unikament sabiex jissostitwixxi, fir-rigward tat-trasport bl-ajru bejn Stati Membri, ċerti dispożizzjonijiet li joffru protezzjoni ikbar lill-passiġġieri li jkunu vittmi ta' incidenti bl-ajru mill-protezzjoni offruta mill-Konvenzjoni ta' Varsavja mingħajr ma jiskarta l-applikazzjoni tad-dispożizzjonijiet li jibqgħu, li fosthom hemm, b'mod partikolari, il-metodi ta' implimentazzjoni tar-rikors għad-danni previst fl-Artikolu 29 ta' din il-konvenzjoni (ara, f'dan is-sens, is-sentenza Bogiatzi, iċċitata iktar 'il fuq, punti 41 sa 44). Min-naħa l-oħra, ir-Regolament Nru 261/2004 jistabbilixxi skema ta' kumpens standarizzat u immedjat tad-dannu kkostitwit minn inkonvenjenzi kkawżati mid-dewmien u mill-kancellazzjoni tat-titjira, li topera fi stadju iktar kmieni mill-Konvenzjoni ta' Montréal u, għaldaqstant, hija awtonoma mill-iskema prevista minn din tal-aħħar (ara, f'dan is-sens, is-sentenza Nelson *et*, iċċitata iktar 'il fuq, punti 46, 55 u 57 kif ukoll il-ġurisprudenza ċċitata).
- 33 Fid-dawl ta' dak li ntqal iktar 'il fuq, ir-risposta għad-domanda magħmula għandha tkun li r-Regolament (KE) Nru 261/2004 għandu jiġi interpretat fis-sens li t-terminu li fih l-azzjonijiet li għandhom bħala għan il-kisba tal-ħlas bħala kumpens previst fl-Artikoli 5 u 7 ta' dan ir-regolament għandhom jiġu ppreżentati huwa stabbilit skont ir-regoli ta' kull Stat Membru fil-qasam tal-preskrizzjoni ta' azzjoni.

Fuq l-ispejjeż

- 34 Peress li l-proċedura għandha, fir-rigward tal-partijiet fil-kawża prinċipali, in-natura ta' kwistjoni mqajma quddiem il-qorti tar-rinviju, hija din il-qorti li tiddeċiedi fuq l-ispejjeż. L-ispejjeż sostnuti għas-sottomissjoni tal-osservazzjonijiet lill-Qorti tal-Ġustizzja, barra dawk tal-imsemmija partijiet, ma jistgħux jithallsu lura.

Għal dawn il-motivi, Il-Qorti tal-Ġustizzja (It-Tielet Awla) taqta' u tiddeċiedi:

Ir-Regolament (KE) Nru 261/2004 tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill, tal-11 ta' Frar 2004, li jistabbilixxi regoli komuni dwar il-kumpens u l-assistenza għal passiġġieri fil-każ li ma jithallewx jitolgħu u ta' kancellazzjoni jew dewmien twil ta' titjiriet, u li jhassar ir-Regolament (KEE) Nru 295/91, għandu jiġi interpretat fis-sens li t-terminu li fih l-azzjonijiet li għandhom bħala għan il-kisba tal-ħlas bħala kumpens previst fl-Artikoli 5 u 7 ta' dan ir-regolament għandhom jiġu ppreżentati huwa stabbilit skont ir-regoli ta' kull Stat Membru fil-qasam tal-preskrizzjoni ta' azzjoni.

Firem